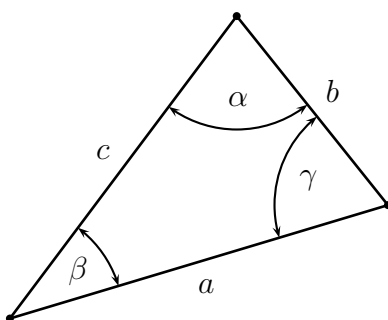

Globalni test modela in iskanje grobih pogreškov – Opazovanja v trikotniku:

V trikotniku smo izmerili vse količine in dobili tri stranice: $a = 175.527$ m, $b = 132.392$ m in $c = 192.018$ m, ter vse tri notranje kote: $\alpha = 62^\circ 20' 15''$, $\beta = 41^\circ 51' 6''$ in $\gamma = 75^\circ 45' 33''$. Razporeditev opazovanj v trikotniku prikazuje slika 1. Če so vse stranice izmerjene z enako natančnostjo ($\sigma_d = 5.0$ cm), če so tudi koti izmerjeni z enako natančnostjo ($\sigma_k = 1'$), po MNK izravnavaj opazovanja in reši tako funkcionalni kot tudi stohastični model izravnave (za izračun natančnosti uporabi referenčno varianco a-priori). Izvedi globalni test modela ($\alpha = 0.05$) in s pregledom opazovanj, kakor tudi s τ -testom poišči morebitne grobe pogreške ($\alpha = 0.01$).

Slika 1: Skica trikotnika in opazovanj

Ker moramo v nalogi izvesti MNK, globalni test modela in poiskati morebitne grobe pogreške v izravnavi, bomo uporabili pogojno izravnavo po MNK.

1. Nastavimo funkcionalni model izravnave – sestavimo osnovni matrični model izravnave.

Pri obravnavanem trikotniku imamo $n = \underline{\quad}$ opazovanj, kjer bi nujno potrebovali $n_0 = \underline{\quad}$. Število nadštevilnih opazovanj je torej $r = \underline{\quad}$, kar določa število pogojnih enačb. Le-te naj imajo obliko:

$$\begin{aligned} F_1 &\equiv \hat{\alpha} + \hat{\beta} + \hat{\gamma} - 180^\circ = 0 \\ F_2 &\equiv \hat{a} \sin \hat{\beta} - \hat{b} \sin \hat{\alpha} = 0 \\ F_3 &\equiv \hat{a} \sin \hat{\gamma} - \hat{c} \sin \hat{\alpha} = 0 \end{aligned} \quad (1)$$

V enačbi 1 smo izbrali vsoto notranjih kotov (1. pogojna enačba) in dva sinusna stavka (2. in 3. pogojna enačba). Vektor opazovanj zapišimo v obliki $\mathbf{l} = [a \ b \ c \ \alpha \ \beta \ \gamma]^T$ in tako lahko nastavimo matriko koeficientov pogojnih enačb $\mathbf{A}$ in vektor odstopanj pogojnih enačb $\mathbf{f}$. Osnovni matrični sistem pogojne izravnave $\mathbf{A}\mathbf{v} = \mathbf{f}$ ima obliko:

$$\begin{bmatrix} \underline{\quad} & \underline{\quad} & \underline{\quad} & \underline{\quad} & \underline{\quad} & \underline{\quad} \\ \underline{\quad} & \underline{\quad} & \underline{\quad} & \underline{\quad} & \underline{\quad} & \underline{\quad} \\ \underline{\quad} & \underline{\quad} & \underline{\quad} & \underline{\quad} & \underline{\quad} & \underline{\quad} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} v_a \\ v_b \\ v_c \\ v_\alpha \\ v_\beta \\ v_\gamma \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} \underline{\quad} \\ \underline{\quad} \\ \underline{\quad} \end{bmatrix} \quad (2)$$

2. Nastavimo stohastični model izravnave.

Opazovanja so različne natančnosti, ki so tudi podane. Če si za referenčno varianco a-priori izberimo $\sigma_0^2 = \sigma_d^2$, torej natančnost stranic, potem bodo kofaktorji in uteži kotnih in dolžinskih opazovanj enaki:

$$\begin{aligned} q_a = q_b = q_c = \underline{\quad} & \quad q_\alpha = q_\beta = q_\gamma = \underline{\quad} \\ p_a = p_b = p_c = \underline{\quad} & \quad p_\alpha = p_\beta = p_\gamma = \underline{\quad} \end{aligned} \quad (3)$$

3. Rešimo funkcionalni in stohastični model izravnave.

Ko imamo nastavljen funkcionalni model izravnave (matrika $\mathbf{A}$ in vektor $\mathbf{f}$) in ko imamo nastavljen stohastični model izravnave (varianca σ_0^2 in matrika $\mathbf{Q}$), lahko rešimo pogojno izravnavo. Rešitev funkcionalnega modela predstavljata vektorja $\mathbf{v}$ in $\hat{\mathbf{l}}$, medtem ko rešitev stohastičnega modela izravnave predstavljajo matriki $\mathbf{Q}_{vv}$ in $\mathbf{Q}_{\hat{l}\hat{l}}$ ter referenčna varianca a-posteriori $\hat{\sigma}_0^2$. Zapišimo prvo izračunano referenčno varianco $\hat{\sigma}_0^2$ in referenčni standardni odklon a-posteriori $\hat{\sigma}_0$:

$$\begin{aligned} \hat{\sigma}_0^2 &= \frac{\mathbf{v}^T \mathbf{P} \mathbf{v}}{n - n_0} = \frac{\mathbf{v}^T \mathbf{P} \mathbf{v}}{r} = \underline{\quad} \\ \hat{\sigma}_0 &= \sqrt{\hat{\sigma}_0^2} = \underline{\quad} \end{aligned} \quad (4)$$

Popravke opazovanj in njihove natančnosti, če uporabimo referenčno varianco a-priori, pa prikažimo v pregledni obliki:

Prikažimo še popravke opazovanj in izravnana opazovanja s pripadajočimi natančnostmi v pregledni obliki:

Opaz.	v	σ_v	$\hat{l}$	$\sigma_{\hat{l}}$
a	___ cm	___ cm	___ m	___ cm
b	___ cm	___ cm	___ m	___ cm
c	___ cm	___ cm	___ m	___ cm
α	___ "	___ "	___ ' "	___ "
β	___ "	___ "	___ ' "	___ "
γ	___ "	___ "	___ ' "	___ "

4. Globalni test modela.

Pri globalnem testu modela moramo prvo nastaviti obe meji iz χ^2 -porazdelitve. Ker imamo stopnjo značilnosti testa $\alpha = 0.05$, število prostostnih stopenj $r = \underline{\quad}$ in ker imamo dvostranski test, moramo dobiti:

- spodnja meja: $\chi_{\alpha/2, r}^2 = \chi_{\underline{\quad}, \underline{\quad}}^2 = \underline{\quad}$ in
- zgornja meja: $\chi_{1-\alpha/2, r}^2 = \chi_{\underline{\quad}, \underline{\quad}}^2 = \underline{\quad}$.

Na osnovi zgornje in spodnje meje iz χ^2 -porazdelitve porazdelitve izračunamo še zgornjo in spodnjo mejo globalnega testa. Dobimo

- spodnja meja: $\frac{\chi_{\alpha/2,r}^2}{3} = \chi_{-, -}^2 = \underline{\quad}$ in
- zgornja meja: $\frac{\chi_{1-\alpha/2,r}^2}{3} = \chi_{-, -}^2 = \underline{\quad}$.

Izračunajmo še razmerje med referenčnima variancama:

$$\frac{\hat{\sigma}_0^2}{\sigma_0^2} = \underline{\quad} \quad (5)$$

Glede na rešitev iz enačbe 5 in na obe meji, ki sta postavljeni v zgornjih alinejah, lahko zaključimo, da referenčni varianci nista skladni, globalni test pade.

5. Iskanje grobih pogreškov s pregledom opazovanj.

Pri iskanju grobih pogreškov na osnovi pregleda opazovanj bomo primerjali vrednost popravka vsakega opazovanja s pripadajočo natančnostjo, ki jo izračunamo na osnovi referenčne variance a-priori σ_0^2 . Stopnjo značilnosti testa nastavimo na $\alpha = 0.01$ in iz preglednice normalne porazdelitve izpišemo kritično vrednost $N_{\alpha/2}$, s katero bomo testirali izračunane statistike ω . Za kritično vrednost dobimo $N_{\alpha/2} = N_{-} = \underline{\quad}$. Rezultati iskanja grobih pogreškov na osnovi pregleda opazovanj so podani v spodnji pregledni obliki:

	ω	$ \omega $	$ \omega > N_{\alpha/2}$
v_a	$\underline{\quad}$	$\underline{\quad}$	$\underline{\quad}$
v_b	$\underline{\quad}$	$\underline{\quad}$	$\underline{\quad}$
v_c	$\underline{\quad}$	$\underline{\quad}$	$\underline{\quad}$
v_α	$\underline{\quad}$	$\underline{\quad}$	$\underline{\quad}$
v_β	$\underline{\quad}$	$\underline{\quad}$	$\underline{\quad}$
v_γ	$\underline{\quad}$	$\underline{\quad}$	$\underline{\quad}$

6. Iskanje grobih pogreškov s τ -testom.

Podobno kot pri pregledu opazovanj, bomo tudi pri τ -testu primerjali vsak popravek s pripadajočo natančnostjo, le da bomo tu natančnost popravka izračunali na osnovi referenčne variance a-posteriori $\hat{\sigma}_0^2$. Tudi tu je stopnja značilnosti testa $\alpha = 0.01$, testna statistika T pa se porazdeljuje po τ -porazdelitvi, zato kritično mejo preberemo iz te porazdelitve. Za kritično vrednost dobimo $\tau_{r,\alpha/2} = \tau_{-, -} = \underline{\quad}$. Rezultati iskanja grobih pogreškov na osnovi τ -testa so podani v spodnji pregledni obliki:

	T	$ T $	$ T > \tau_{r,\alpha/2}$
v_a	_____	_____	_____
v_b	_____	_____	_____
v_c	_____	_____	_____
v_α	_____	_____	_____
v_β	_____	_____	_____
v_γ	_____	_____	_____